

UTJECAJ CRTANIH FILMOVA NA RAZVOJ GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Spajić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:570962>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ

ZAVRŠNI RAD

**UTJECAJ CRTANIH FILMOVA NA RAZVOJ GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE
DOBI**

ANA SPAJIĆ

Split, svibanj 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ

Utjecaj crtanih filmova na razvoj govora djece predškolske dobi

ZAVRŠNI RAD

Studentica: Ana Spajić Mentorica: Prof. dr. sc. Sonja Kovačević

Split, svibanj, 2024.

Sadržaj

UVOD	1
1. JEZIK I GOVOR OD ROĐENJA DO ŠESTE GODINE	2
1.1. Od rođenja do godinu dana	4
1.2. Prva riječ – verbalno razdoblje	5
2. KOMUNIKACIJA	7
2.1. Verbalna komunikacija	9
2.2. Neverbalna komunikacija	10
2.3. Razvoj komunikacije kod djece predškolske dobi	11
3. UTJECAJ CRTANIH FILMOVA NA RAZVOJ GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI	14
4.1. Definicija crtalog filma	14
4.2. Utjecaj crtalog filma na razvoj govora i komunikaciju	15
4.3. Socijalni, emotivni i društveni razvoj djece	17
4.4. Posljedice prekomjernog korištenja televizije/crtalog filma	18
4.5. Osnovne karakteristike urednog i usporenog razvoja	20
4.6. Pozitivni učinci	21
ZAKLJUČAK	24
LITERATURA	25
SAŽETAK	27
SUMMARY	28

UVOD

Razvoj govora kod djece predškolske dobi od rađanja do šeste godine ključan je proces koji oblikuje njihovu sposobnost komunikacije i interakcije s okolinom. Jezik, kao osnovni element komunikacije, igra ključnu ulogu u ovom procesu, a osim verbalne komunikacije, važnu ulogu imaju i neverbalni elementi komunikacije poput gestikulacije, mimike i tijela.

Crtani filmovi, kao popularan oblik medijskog sadržaja, postaju sve zastupljeniji u svakodnevnom životu djece predškolske dobi. Ova forma zabave pruža ne samo vizualni i auditivni doživljaj već i složene priče, likove i situacije koje mogu imati značajan utjecaj na razvoj govora i jezičnih vještina kod djece.

U današnjem digitalnom dobu, gdje su tehnologija i mediji sastavni dio svakodnevnog života, pitanje utjecaja crtanih filmova i novih tehnologija na razvoj govora djece postaje sve značajnije. S obzirom na sve veću dostupnost digitalnih uređaja poput pametnih telefona, tableta i televizora, važno je istražiti kako ovi mediji oblikuju jezične sposobnosti i komunikacijske obrasce kod djece u predškolskoj dobi.

Ovaj rad će istražiti utjecaj crtanih filmova na razvoj govora djece predškolske dobi, posebno fokusirajući se na jezik i govor od samog rođenja do šeste godine života. Također, razmotrit će se kako verbalna i neverbalna komunikacija, potaknuta gledanjem crtanih filmova, doprinose razvoju jezičnih vještina kod djece. Kroz analizu dostupnih istraživanja i teorijskih pristupa, ovaj rad će sagledati kako novi mediji i tehnologije, posebice crtani filmovi utječu na razvoj govora djece predškolske dobi.

1. JEZIK I GOVOR OD ROĐENJA DO ŠESTE GODINE

Svijet kakav danas poznajemo ne bi bio takav bez govora. Govor je osnovni temelj komunikacije, ključni element koji oblikuje našu interakciju s okolinom. Pravilno razvijen govor i jezik su neophodni za normalan razvoj svakog djeteta te za njegovo uspješno obrazovanje. Taj razvoj je moguć u uvjetima potpune ljudske interakcije. Razvoj govora zahtijeva određene biološke, psihološke i socijalne uvjete. Osim općeg zdravlja, važni su uredan sluh, pravilno razvijeni govorni organi te intelektualni i emocionalni razvoj djeteta. Obitelj, kao primarna socijalna jedinica, igra ključnu ulogu u ovom procesu. Veza između majke i djeteta započinje već tijekom trudnoće, dok dijete osluškuje majčine pokrete, otkucaje srca i disanje, prilagođavajući se njezinom ritmu života. Nakon rođenja, obitelj pruža bogato okruženje puno govornih i jezičnih stimulacija. Interakcija kroz igru, čitanje priča, razgovore i korištenje tehnologije obogaćuje djetetov vokabular i potiče razvoj govora. Govor je fundamentalna karakteristika ljudske prirode i ključna komponenta svakodnevne komunikacije.

Komunikacija „licem u lice“ ostaje dominantna unatoč brojnim drugim načinima komunikacije koji su dostupni u suvremenom svijetu. Govor je od vitalne važnosti za međuljudsku interakciju te za formiranje i razvoj djeteta. Bez govora, komunikacija među ljudima bila bi otežana i sporija. Stoga, unatoč raznolikosti suvremenih komunikacijskih tehnika, govorni jezik ostaje nezamjenjiv alat u svakodnevnom životu i razvoju pojedinca.¹

Govor predstavlja temeljnu formu komunikacije među ljudima, a dijete već od prvih dana života počinje usvajati vještine i znanja koja su ključna za njegov budući razvoj govora. Važno je da roditelji budu svjesni faza razvoja govora kako bi mogli pratiti i poticati djetetov napredak te prepoznati eventualne poteškoće. Prema Smiljaniću (1979), govor se definira kao proces proizvodnje glasovnih kompleksa i glasova koji nose određeno značenje. Ovaj proces koristi se za izražavanje osjećaja i misli te za komunikaciju s drugim ljudima putem jezičnih sredstava. Intenzivni razvoj govora obično se događa do 6. godine djetetovog života, prvo se razvija vokabular, a zatim se razvija i fonološka svijest koja uključuje sposobnost razlikovanja glasova i identificiranja njihovih mjesta u riječima.² Prvi plač djeteta predstavlja njegovu prvotnu vokalizaciju i prvi korak prema kasnijem razvoju govora. Govor je oblik

¹ Usp. Peteh, M. Zlatno doba brojalice. Zagreb: Alinea, 2007., str. 18.

² Usp. Smiljanić, V., Razvojna psihologija. Beograd: Društvo psihologa SR Srbije, 1979.

komunikacije koji se oslanja na sustav simbola, stoga je za učenje govora potrebno prvo razviti sposobnost razumijevanja tih simbola. Osim toga, fiziološka zrelost djetetovog živčanog sustava i proces socijalizacije ključni su preduvjeti za razvoj govora. Dijete postupno uči koristiti govor uz pomoć interakcije s ljudima u svom okruženju. Ono pokušava reproducirati zvukove i riječi koje čuje, te se trudi oponašati govor osoba koje ga okružuju. Kroz ovaj proces, dijete postupno usvaja nove riječi i vještine izražavanja, gradeći svoj vokabular i razvijajući svoje govorne sposobnosti korak po korak.³

Vokabular, pismenost, fonološka svijest i razvoj govora međusobno su povezani i isto tako su povezani s motoričkim sposobnostima djeteta. Od samog rođenja, djeca razvijaju motoričke vještine, počevši od osnovnih aktivnosti poput podizanja glave, sjedenja, puzanja pa sve do hodanja. Osim tzv. grube motorike, koja obuhvaća ove pokrete, također se razvija i fina motorika. Ona uključuje preciznije pokrete ruku te održavanje koordinacije između prstiju i očiju. Budući da pisanje zahtijeva upravo ovu finu motoriku, ključno je da dijete razvije dobru pokretljivost prstiju, dlanova i mišića kako bi uspješno svladalo ovu vještinu. Govor ima ključnu ulogu u komunikaciji čovjeka s društvenim okruženjem. Razvoj govora individualan je za svako dijete te nosi svoje specifičnosti. Ponekad se mogu pojaviti odstupanja u jednom od navedenih područja, te je važno pravovremeno reagirati i pružiti djetetu potrebnu stručnu pomoć. Svako od navedenih područja može se razvijati kroz igru, što djetetu omogućuje da uči na zabavan način. Za razvoj ispravnog govora važno je osigurati sljedeće:

- Okolinu s pravilnim govorom.
- Razvijena osjetila.
- Normalan živčani sustav.
- Pravilno razvijenu percepciju, pažnju, razmišljanje i pamćenje (mentalne funkcije).
- Zdravu komunikaciju unutar obitelji.

Razvoj govora kod djece se može podijeliti na predverbalno i verbalno razdoblje. Predverbalno razdoblje je vrijeme od rođenja do izgovaranja prve riječi koja ima smisao, odnosno značenje. Ovaj period igra ključnu ulogu u razvoju govorno-jezičnih sposobnosti djeteta i predstavlja preduvjet za kasniji razvoj govora. Uobičajeno je da se prve smislene riječi počinju pojavljivati između 12. i 18. mjeseca djetetovog života, iako vrijeme pojave

³ Usp. Nikolić, S., Svijet dječje psihe. Zagreb: Prosvjeta, 1996.

može varirati kod svakog djeteta. Važno je napomenuti da se razvoj govora ne započinje tek s izgovaranjem prve riječi, već mnogo ranije, dok je dijete još u majčinoj utrobi. Tijekom tog perioda, dijete već razvija osjet sluha te počinje razlikovati glas majke od drugih glasova. Komunikacija s djetetom putem govora i razgovora od samog rođenja ključna je za njegov razvoj, jer je upravo slušanje temelj na kojem se gradi govor. Dijete postupno stječe kontrolu nad različitim aspektima glasa: najprije nad intenzitetom glasa oko 2. mjeseca, zatim nad visinom glasa tijekom 3. i 4. mjeseca, te konačno oko 5. mjeseca uspostavlja kontrolu nad izgovorom glasovnih frekvencija.

1.1. Od rođenja do godinu dana

Kroz prva dva mjeseca svog života, dijete se glasa krikom, plačem te određenim fiziološkim zvukovima. Kad dijete kriče i/ili plače, prvo što se misli kako nešto nije uredu, no zapravo taj glas koju dijete daje okolini mnogo je značajan negoli se misli. Mama je najčešće osoba koja je najbliža djetetu je ta osoba koja će naučiti razlikovati plač gladi, boli ili nelagode. Na taj način majka stvara emotivnu komunikaciju, koja se smatra važnim preduvjetom za govorni razvoj i opći razvoj bebe.⁴

Gukanje, koje započinje tijekom drugog mjeseca djetetovog života, predstavlja početak razvoja govornih vještina. U ovom ranom stadiju, dijete spontano proizvodi jednostavne vokalne zvukove koji su još uvijek prilično neodređeni u artikulaciji. Za razliku od prethodnih spontanih zvukova, gukanje je obično povezano s osjećajem ugone i udobnosti te se njegova priroda može mijenjati pod utjecajem okoline. Reakcijom na djetetovo gukanje, roditelji često potiču interakciju smijehom i oponašanjem, što stvara osjećaj povezanosti između djeteta i skrbnika. Ova interakcija igra ključnu ulogu u razvoju socijalnih vještina i uspostavljanju emocionalne veze između djeteta i roditelja.

U fazi od petog do osmog mjeseca života, dijete sve više eksperimentira sa samoglasnicima i počinje izražavati svoje misli kroz slogovno glasanje. Osim što aktivno proizvodi vlastite zvukove, dijete također počinje oponašati zvukove koje čuje u svojoj okolini. Ovo razdoblje je od iznimnog značaja jer predstavlja ključnu fazu u kojoj dijete počinje povezivati pojedinačne glasove u slogove. Ovaj proces slogovnog spajanja glasova

⁴ Usp. Starc, B., Čudina-Obrovčić, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M., Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. Zagreb: Golden marketing, 2004.

osnova je za daljnji razvoj govora, jer na temelju slogova djeca postupno počinju graditi svoj vokabular i izražavati se jezikom koji je sve složeniji i raznolikiji.

U razdoblju od 8 do 12 mjeseci djetetovo brbljanje postaje sve više strukturirano i počinje sve više podsjećati na prave glasove materinskog jezika. Dijete aktivno eksperimentira s ponavljanjem istih slogova poput „ba-ba“, „ma-ma“, „ta-ta“, što je znak da počinje usvajati osnovne elemente govora. Ova faza brbljanja često podsjeća na prave riječi i omogućava djetetu da postupno gradi svoj vokabular. Tijekom ovog razdoblja, djetetovo brbljanje postaje interaktivnije. Ono se igra s odraslima, pokušavajući privući njihovu pažnju, dok istovremeno pažljivo sluša govor oko sebe. Ova interakcija s okolinom ključna je za daljnji razvoj jezičnih sposobnosti djeteta. Krajem ovog razdoblja, djetetove vještine brbljanja postaju sve sofisticiranije, omogućavajući mu da ovlada važnim funkcijama potrebnim za usvajanje materinskog jezika. To uključuje razumijevanje osnovnih jezičnih struktura, sposobnost artikulacije glasova i postupno stvaranje veza između zvukova i njihovih značenja.

1.2. Prva riječ – verbalno razdoblje

Početak verbalnog razdoblja označava pojavu djetetove prve smislene riječi, što se može dogoditi u različito vrijeme kod svakog djeteta, ali se najčešće događa oko prve godine života. Svako dijete razvija svoj vlastiti tempo u usvajanju govora, a prva smislene riječi obično označavaju prekretnicu u njihovom jezičnom razvoju. Svaki čovjek posjeduje aktivni i pasivni rječnik. Aktivni rječnik obuhvaća riječi koje dijete koristi u svakodnevnom govoru, dok pasivni rječnik uključuje riječi koje dijete poznaje, ali ih ne koristi često ili uopće ne koristi u svakodnevnom govoru.

Kada dijete napuni dvije godine, obično počinje koristiti rečenice sastavljene od dvije do četiri riječi, a njegov vokabular postaje sve bogatiji. Izgovor glasova postaje sve razumljiviji i jasniji kako dijete raste, a do dobi od šest godina, njegov govor postaje gramatički ispravan. Dijete počinje koristiti glagolska vremena, zamjenice, pridjeve, brojeve, množinu i rod, što ukazuje na napredak u razumijevanju i primjeni gramatičkih struktura jezika. Ovo je važna faza u jezičnom razvoju djeteta, jer mu omogućuje da se sve više izražava i komunicira na sve složenije načine.

Ovaj pregled razvoja jezičnih i govornih vještina djece pruža korisne smjernice kako bi se pratio i razumio napredak djece u različitim fazama razvoja. Vrlo je bitno imati na umu da svako dijete ima svoj vlastiti tempo u usvajanju jezika i govora te da se razvoj može razlikovati od djeteta do djeteta. Razumijevanje karakteristika urednog jezično-govornog razvoja može pomoći roditeljima i odgajateljima u prepoznavanju eventualnih poteškoća ili odstupanja u razvoju djeteta. Simptomi usporenog razvoja, poput nedostatka rečenica ili neadekvatnog razumijevanja, mogu ukazivati na potrebu dodatne podrške ili intervencije stručnjaka za rani razvoj o čemu će biti više u narednim poglavljima ovog rada. Stoga je važno redovito pratiti napredak djeteta u jezičnom i govornom razvoju te poticati komunikaciju i interakciju s djetetom kroz igru, čitanje priča i razgovore. Rano otkrivanje eventualnih problema i pružanje odgovarajuće podrške može značajno poboljšati jezično-govorni razvoj djeteta i omogućiti mu uspješnije sudjelovanje u školi i društvenim aktivnostima u budućnosti.

2. KOMUNIKACIJA

Od samog rođenja, iskrena i topla komunikacija ima ključnu ulogu u razvoju djece, pridonoseći osjećaju sigurnosti i ljubavi. Ova vrsta komunikacije također gradi i jača odnose između djece i njihovih roditelja. Kako bi se djeca razvijala i rasla, potrebni su im sigurnost i stabilni odnosi, a dobra komunikacija igra ključnu ulogu u ovom procesu. Riječ "komunikacija" potječe od latinske riječi „communicatio“ što znači „komunicirati, odnosno sporazumijevati se“. Komunikacija je interaktivni proces u kojem se informacije razmjenjuju između ljudi kroz odabrani kanal. Ona je mnogo više od samih riječi; predstavlja aktivnost koja se uči i omogućava razvoj odnosa s drugim ljudima kroz prijenos misli, osjećaja i iskustava.

Biti u mogućnosti učinkovito komunicirati smatra se jednom od najvažnijih životnih vještina. Komunikacija predstavlja proces prijenosa informacija s jednog mjesta na drugo, bilo glasovno (putem govora), pisanim putem (korištenjem tiskanih ili digitalnih medija poput knjiga, časopisa, web stranica ili e-pošte), vizualno (putem logotipa, karata ili grafikona) ili neverbalno (kroz govor tijela, geste, ton i visinu glasa). Kvaliteta komunikacijskih vještina mjeri se sposobnošću da informacija bude precizno poslana i primljena. Razvijanje komunikacijskih vještina može biti od koristi u svim aspektima života, od profesionalnog do društvenog. Mogućnost preciznog, jasnog i namjenskog prenošenja informacija ključna je životna vještina koja ne smije biti zanemarena. Nikada nije kasno raditi na poboljšanju svojih komunikacijskih vještina kako biste unaprijedili kvalitetu svog života.⁵

Različiti oblici komunikacije obično se opisuju prema tri osnovne dimenzije: sadržaju, formi i cilju. Sadržaj i forma zajedno oblikuju poruke koje se šalju prema određenom cilju, koji može biti pojedinac, grupa, organizacija ili društvo. Razmatrajući ove dimenzije, komunikacija se može podijeliti na nekoliko glavnih oblika:⁶

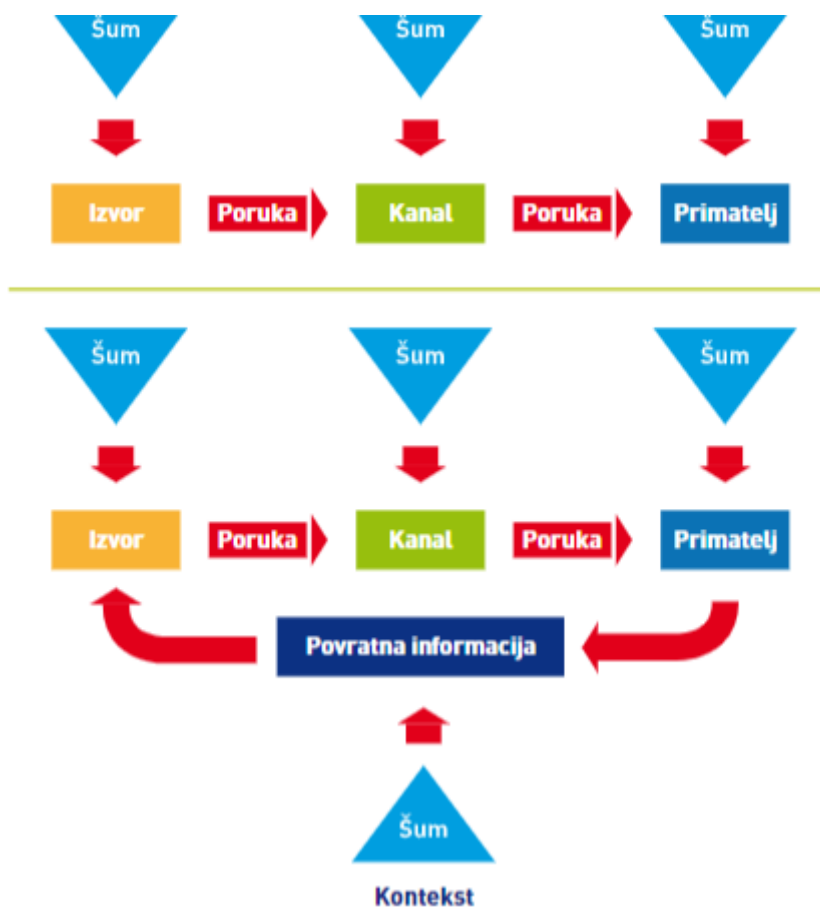
- Verbalna komunikacija
- Neverbalna komunikacija
- Interpersonalna komunikacija

⁵ Usp. Erasmus +, Komunikacijske vještine“ (<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/415eee41-a094-4737-914e-4c2f6bc507/KOMUNIKACIJSKE%20VJE%C5%A0TINE%20final.pdf>)
Pristupljeno: 15. travnja 2024.

⁶ Usp. Čerepinko, D., Komunikologija: Kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa, Veleučilište u Varaždinu, Varaždin, 2011., str. 53.

- Grupna komunikacija
- Javna komunikacija
- Masovna komunikacija
- Aktivno slušanje
- Telekomunikacija
- Komunikacija posredovana računalom.

Svaki od ovih oblika komunikacije pruža različite načine izražavanja i primanja informacija, te su važni u različitim kontekstima i situacijama.

Slika 1. Shematski prikaz jednostavnog i složenog modela ljudske komunikacije

Izvor: Čerepinko, D., Komunikologija: Kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa, Veleučilište u Varaždinu, Varaždin, 2011., str. 16.

Postoje različiti modeli koji opisuju komunikacijske procese, počevši od najjednostavnijih koji pretpostavljaju prijenos poruke od pošiljatelja do primatelja kroz jedan kanal. U tim modelima, komunikacija se vidi kao akcija s ciljem prenošenja poruke od jednog pošiljatelja

do drugog. Drugi modeli promatraju komunikaciju kao interakciju s ciljem zajedničkog stvaranja poruke, gdje je pošiljatelj istovremeno i primatelj, te obratno, putem međusobne transakcije poruka i povratnih veza. Ovi pristupi oblikovali su široko polje različitih teorija koje opisuju komunikaciju i njezine fenomene. Iako su ranije postojale ambicije pronalaženja jedinstvene komunikološke teorije koja bi obuhvatila sve ove pristupe, ta ideja nikada nije zaživjela. Umjesto toga, postoje različiti dijelovi neusporedivih i neujednačenih djela u mnogim specijaliziranim područjima, prilagođenih njihovim specifičnim potrebama.⁷

2.1. Verbalna komunikacija

Verbalna komunikacija, osim što je prvi oblik koji nam obično pada na pamet, ima dublje slojeve koji je čine bitnom i sveprisutnom u našem životu. Nije samo razgovor licem u lice ili pisanje poruka - ona obuhvaća bogat spektar interakcija koje čine naše svakodnevne komunikacijske obrasce. Putem verbalne komunikacije izražavamo svoje misli, osjećaje i ideje, ali i stvaramo veze s drugima. Kroz usmenu komunikaciju, svakodnevno razgovaramo s obitelji, prijateljima i kolegama, izmjenjujemo informacije, dijelimo svoje doživljaje i osjećaje te gradimo dublje odnose. Ovaj oblik komunikacije pruža nam mogućnost da budemo izražajni i kreativni te da naši interakcije postanu ispunjenije i raznolikije. Pisana verbalna komunikacija omogućava nam da dokumentiramo svoje misli, ideje i planove, čime stvaramo trajne zapise za budućnost. Pisma, e-mailovi, izvještaji i drugi pisani dokumenti omogućavaju nam da komuniciramo na udaljenosti i prenesemo informacije širokom krugu ljudi u vrlo kratkom vremenu.⁸

Verbalna komunikacija, iako često percipirana kao jednostavan način izražavanja, zapravo je iznimno kompleksna. Ona ne obuhvaća samo riječi koje izgovaramo ili pišemo, već uključuje i način na koji ih koristimo, intonaciju, ritam govora, pauze između riječi te gestikulaciju koja ih prati. Na primjer, ista rečenica može imati potpuno drugačije značenje ovisno o tome kako je izgovorena ili napisana. Još jedan važan aspekt verbalne komunikacije je njezina prilagodljivost različitim situacijama i sugovornicima. Govor koji koristimo s prijateljima može biti opušten i pun šale, dok ćemo s kolegama ili u formalnim situacijama voditi računa o tonu i izboru riječi kako bismo ostavili profesionalan dojam. Također, važno je imati na umu da verbalna komunikacija može biti izvor nesporazuma i konflikata ako nije

⁷ Usp. Čerepinko, D., *Komunikologija: Kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa*, Veleučilište u Varaždinu, Varaždin, 2011., str. 16.

⁸ Usp. Bakić-Tomić, Lj., *Predavanje-Obrazovna komunikologija 1 i 2*, Zagreb, 2012.

jasna ili nedostaje konteksta. Stoga je važno aktivno slušati sugovornika, postavljati pitanja radi razjašnjenja i biti svjestan svog govora kako bismo izbjegli neželjene interpretacije. Ukratko, verbalna komunikacija nije samo izgovaranje riječi ili pisanje poruka, već kompleksan proces koji uključuje širok spektar elemenata i prilagođava se različitim situacijama kako bi omogućila jasnu i efikasnu razmjenu informacija.

2.2. Neverbalna komunikacija

Komunikacija putem neverbalnih znakova obuhvaća širok spektar elemenata koji su ključni za razumijevanje poruka koje šaljemo i primamo. Ovi elementi uključuju izraze lica, pogled, položaj tijela i kretnje, gestikulaciju, prostornu bliskost, dodir, vanjski izgled te paralingvističke znakove, poput intonacije i ritma govora.⁹

Izrazi lica su osobito važni jer često izražavaju naše emocije. Iako možemo namjerno mijenjati izraze lica kako bismo prikrili svoje stvarno stanje, istraživanja su pokazala da ljudi mogu prepoznati šest temeljnih emocija - iznenađenje, strah, ljutnju, gađenje, sreću i tugu - na tuđim licima. Kontakt očima je još jedan ključni neverbalni znak koji može odražavati interes, iskrenost i samopouzdanje. Oči su često smatrane „zrcalom duše“, a njihov direktan pogled može poslati snažnu poruku poštene osobe koja ništa ne skriva.¹⁰ Važno je također obratiti pažnju na promjene u veličini zjenica, jer se one mogu proširiti kada smo dobro raspoloženi ili suziti kada smo u lošem raspoloženju. Pogled i trajanje kontakta očima tijekom razgovora također mogu otkriti mnogo toga o našim namjerama i osjećajima. U konačnici, razumijevanje i svjesnost o neverbalnoj komunikaciji mogu poboljšati naše međuljudske odnose i olakšati uspješnu interakciju s drugima.

Položaj tijela igra ključnu ulogu u neverbalnoj komunikaciji, obuhvaćajući položaj ruku, nogu i općenito držanje tijela. Naše ruke su važan alat koji koristimo u komunikaciji, jer mnogi signali i geste ruku otkrivaju naše osjećaje i misli. Gestikulacijom ruku možemo izražavati različite emocije i stavove tijekom komunikacije, pružajući sugovornicima dodatne informacije. Pokreti su također ključni dio neverbalne komunikacije, omogućujući nam da izražavamo emocionalno stanje ili prenosimo poruke čak i bez korištenja riječi. Važno je, međutim, imati na umu da neki pokreti mogu biti samo navike pojedinaca te ih treba promatrati u kontekstu cjelokupne komunikacije. Promatranjem gestikulacije i pokreta

⁹ Usp. Bakić-Tomić, Lj., Predavanje-Obrazovna komunikologija 1 i 2, Zagreb, 2012.

¹⁰ Usp. Boyes, C., Jezik tijela, Zagreb: Kigen, 2009.

sugovornika možemo bolje razumjeti njihove namjere i osjećaje tijekom interakcije.¹¹ Neverbalna komunikacija može uključivati i druge elemente poput tonaliteta glasa, intonacije, brzine govora te upotrebe prostora i vremena. Na primjer, tonalitet glasa i intonacija mogu dodati dublje nijanse značenja izgovorenih riječi, dok brzina govora može ukazivati na uzbuđenje ili nervozu. Također, način na koji koristimo prostor tijekom komunikacije, poput udaljenosti između sugovornika ili načina na koji raspoređujemo predmete oko sebe, može odavati informacije o našim odnosima, osjećajima ili namjerama.

2.3. Razvoj komunikacije kod djece predškolske dobi

Komunikacija se u velikoj mjeri oslanja na pragmatici, složenom skupu pravila i konvencija koji definiraju način na koji koristimo jezik u društvenim interakcijama. U ranim fazama razvoja, djeca postupno uče ova pravila, što im omogućuje uspješnu komunikaciju s drugima. Na primjer, tijekom prvih pet godina života, dijete počinje shvaćati kada je njegov red za govor, kako održavati kontakt očima s sugovornikom tijekom razgovora, te kako prilagoditi svoj govor prema dobi sugovornika. Također, ako primijeti da je sugovornik zbunjen ili ne razumije, dijete će preispitati svoje izjave i prilagoditi ih kako bi bile jasnije. Sve ovo ukazuje na napredak u razvoju komunikacijskih vještina, što je ključno za uspješnu interakciju s okolinom.

Kako bi proces komunikacije kod djece predškolske dobi, zapravo to vrijedi i za sve, bio cjelovit, nužna su tri elementa: odredište, izvor komunikacije te komunikacijski kanal. Jasno je kako će nedovoljna komunikacija dovesti do štetnih učinaka na razvoj vještina komuniciranja te kvalitetu samog komunikacijskog procesa. Kvaliteta života, kako odraslih tako i djece, neraskidivo je povezana s komunikacijskim vještinama. Jezik i govor igraju ključnu ulogu u svim aspektima ljudskog života, oblikujući način na koji se izražavamo i razumijemo svijet oko sebe. Rana komunikacija predstavlja važno razdoblje u razvoju svakog djeteta, tijekom kojeg se formiraju temelji za proces razmjene poruka s okolinom. Počevši od djetetovog rođenja, komunikacija se postupno razvija kroz interakciju s kognitivnim, jezičnim i socijalnim okruženjem. Prvih šest godina djetetovog života obuhvaća razdoblje rane komunikacije, koje se sastoji od predjezičnog razdoblja od rođenja do druge godine te razdoblja rane jezične komunikacije od druge do šeste godine. U ovom razdoblju, djeca koriste različite oblike neverbalne komunikacije, poput pogleda, izraza lica, gestikulacije i

¹¹ Usp. Rijavec M. i Miljković D., Pozitivna psihologija na poslu. Zagreb: IEP., 2009.

vokalizacije, kako bi izrazila svoje potrebe i želje prije nego što aktivno počnu koristiti jezik. Tijekom ranog djetinjstva, dijete intenzivno uči i ovladava materinskim jezikom, koristeći ga za svakodnevnu komunikaciju s okolinom. Kroz interakciju s roditeljima, skrbnicima i vršnjacima, dijete stječe vještine davanja i primanja informacija putem razgovora, što je ključno za daljnji razvoj komunikacijskih sposobnosti.

U predškolskoj dobi, djeca brzo napreduju u razvoju govornih vještina. Njihov rječnik postaje sve bogatiji, dok istovremeno usvajaju gramatička pravila i počinju koristiti složenije rečenice. Ovaj period karakterizira brzo proširivanje vokabulara i postupno usvajanje gramatičkih struktura, što omogućuje djeci da izraze svoje misli i osjećaje na sve složenije načine.¹² U obitelji, djeca ne samo da uče jezik, već i stječu dublje razumijevanje komunikacije i njezine važnosti u međuljudskim odnosima. Obiteljsko okruženje pruža djetetu priliku da promatra, sudjeluje i uči iz interakcija s roditeljima, braćom, sestrama i drugim članovima obitelji. Osim verbalne komunikacije, djeca promatraju i uče iz neverbalnih gesta, tonova glasa, pa čak i iz tišine.

Uz podršku obitelji, djeca se osjećaju slobodno izražavati svoje misli, osjećaje i ideje. Obiteljski razgovori postaju prilika za učenje slušanja, postavljanja pitanja, izražavanja mišljenja i rješavanja konflikata na konstruktivan način. Kroz ovaj proces, djeca razvijaju vještine empatije, suradnje i razumijevanja drugih perspektiva. Osim toga, obiteljska podrška u komunikaciji stvara emocionalnu sigurnost koja je ključna za razvoj samopouzdanja i samopoštovanja djeteta. Djeca koja se osjećaju slobodno izražavati svoje misli i osjećaje unutar obitelji obično su sklonija izražavanju svojih potreba i mišljenja i u drugim socijalnim kontekstima. Ukratko, obiteljsko okruženje igra ključnu ulogu u oblikovanju komunikacijskih vještina djece. Kroz podršku, razumijevanje i prilike za učenje, djeca stječu temelje za uspješnu interakciju s drugima te razvijaju ključne komunikacijske vještine koje će im koristiti tijekom cijelog života.¹³

Odgojitelji i učitelji imaju ključnu ulogu u podržavanju daljnjeg razvoja komunikacijskih vještina kod djece nakon roditelja. Njihova uloga nije samo prenošenje

¹² Usp. Morrison, G., Woika, M.J., i Breffni, L.O.R.R.A.I.N.E (2009). Early childhood education. Ohio: Charles Merrill. (<https://www.pearsonhighered.com/assets/preface/0/1/3/5/0135241510.pdf>) Pristupljeno: 19. travnja 2024.

¹³ Usp. Hrupelj, D. J., Miljković, D., Lugomer Armano, G., Lijepo je biti roditelj. Priručnik za roditelje i djecu. Zagreb: Creativa, 2000.

znanja, već i stvaranje poticajnog okruženja koje potiče razvoj komunikacijskih sposobnosti djece. Kroz promatranje dječjih komunikacijskih sposobnosti, odgojitelji mogu prilagoditi svoj pristup kako bi podržali svako dijete prema njegovim individualnim potrebama i sposobnostima. Stvaranje pozitivnog verbalnog okruženja ključno je za poticanje verbalnog razvoja djece. To uključuje pružanje strpljivosti, topline i mirnoće kako bi se djeca osjećala podržano i uvaženo.

Kroz aktivan i pažljiv slušanje, odgojitelji pokazuju djeci da su svjesni njihovih aktivnosti i osjećaja te da ih podržavaju u njihovom verbalnom izražavanju. Stvaranje pozitivnog odnosa povjerenja s djecom omogućuje im da se osjećaju sigurno i potaknuto da izraze svoje misli i osjećaje. Raznolike aktivnosti koje odgojitelji provode s djecom, poput postavljanja pitanja, igranja uloga, zajedničkog čitanja, gledanja edukativnih sadržaja i raspravljanja, pružaju djetetu raznolike prilike za razvoj komunikacijskih vještina. Kroz te aktivnosti djeca ne samo da vježbaju verbalnu komunikaciju već i uče kako se jasno izražavati, slušati sugovornike i izražavati svoje misli na konstruktivan način. Dodatno, odgojitelji mogu stvarati prilike za individualne razgovore s djecom kako bi im omogućili prostor za izražavanje i podržali njihov verbalni razvoj na osobnoj razini. Kroz te individualne interakcije, djeca se osjećaju posebno i važno, što dodatno potiče njihovu motivaciju za komunikacijom. Sve ove aktivnosti pružaju djetetu bogato okruženje za učenje i razvoj komunikacijskih vještina koje će im biti od koristi u školi, domu i društvenim interakcijama. Osim što podržavaju razvoj jezičnih vještina, ove aktivnosti također potiču razvoj socijalnih vještina, samopouzdanja i sposobnosti suradnje, što je ključno za uspješno funkcioniranje djece u društvu.

3. UTJECAJ CRTANIH FILMOVA NA RAZVOJ GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

4.1. Definicija crtanog filma

Animirani filmovi stvaraju iluziju kretanja nizanjem sličica, pri čemu svaka sličica malo varira od prethodne. Animirani film i crtani film su oba vrste filma koji koriste animaciju kako bi stvorili iluziju pokreta. Termin crtani film obično se koristi kao sinonim za animirani film, iako se nekad može koristiti za označavanje tradicionalnih animacija koje su crtane ručno na papiru. S druge strane, animirani film općenitiji je pojam koji obuhvaća širi spektar tehnika animacije, uključujući i one koje koriste računalnu grafiku. Proizvodnja kratkih animiranih filmova postala je pravom industrijom početkom prošlog stoljeća pri čemu su kratki animirani filmovi bili proizvedeni s razlogom prikazivanja u kinima. Animirani filmovi imaju široku primjenu, mogu animirati žive ljude i predmete, kreirati posebno izrađene svjetove modela, koristiti crteže i slike te stvarati prizore pomoću kompjuterske animacije. Ova vrsta filma omogućuje umjetnicima da stvore svijet mašte koji može prenijeti različite priče i emocije publici na način koji nije moguć drugim medijima. Animirani filmovi privlače ljude svih dobnih skupina i često su sredstvo zabave, ali i sredstvo poučavanja i izražavanja umjetničkih ideja.

Walt Disney, rođen kao Walter Elias Disney, bio je američki animator, filmski producent, poduzetnik i vođa u zabavnoj industriji. Rođen je 5. prosinca 1901. godine u Chicagu, Illinois, i postao je jedna od najvećih ikona u svijetu animacije i zabavne industrije. Disney je najpoznatiji po osnivanju Disneyjevog studija, koji je postao sinonim za kvalitetne animirane filmove. Njegov prvi uspjeh došao je s crtanim filmom Mickey Mouse i likom Mickeyja Mousea, koji su postali simbolični za njegov studio. Njegova vizija nije bila ograničena samo na animirane filmove. Disney je bio vizionar i u području zabavnih parkova. Otvorio je Disneyland u Kaliforniji 1955. godine, prvi tematski park koji je postavio standarde za industriju zabave. Kasnije je osnovao i Disney World u Floridi te brojne druge zabavne parkove diljem svijeta. Disney je bio poznat i po svojem inovativnom pristupu poslu, uključujući korištenje tehnologije i marketinga kako bi proširio svoj brend diljem svijeta. Njegova tvrtka danas je jedna od najuspješnijih u zabavnoj industriji, obuhvaćajući filmove, televiziju, zabavne parkove, proizvode i još mnogo toga. Walt Disney preminuo je 15. prosinca 1966. godine, ali njegovo naslijeđe i utjecaj i dalje žive kroz Disneyjev studio i sve što je stvorio.

4.2. Utjecaj crtanog filma na razvoj govora i komunikaciju

Animirani filmovi igraju važnu ulogu u svakodnevnom životu djece diljem svijeta, postajući neizostavan dio njihove zabave i edukacije.¹⁴ Promatrajući utjecaj animiranih filmova na psihološki razvoj djeteta, može se uočiti nekoliko ključnih aspekata. Prvo, animirani filmovi pružaju djeci prostor za maštovite avanture i fantastične svjetove koji potiču njihovu kreativnost i imaginaciju. Kroz likove poput omiljenih junaka, djeca mogu istraživati različite emocije, situacije i vrijednosti, što pridonosi razvoju njihove emocionalne inteligencije. Osim toga, animirani filmovi često nose poruke o prijateljstvu, hrabrosti, poštovanju različitosti i drugim važnim životnim lekcijama. Ove poruke mogu poslužiti kao sredstvo učenja i poticanja moralnog razvoja djece, pomažući im da razviju vrijednosti i razumiju složenosti društva.

Kroz vizualno privlačne animacije i zvučne efekte, animirani filmovi također potiču djetetovu perceptivnu sposobnost i razvijaju motoričke vještine. Gledajući likove kako se kreću i interakciju između njih, djeca mogu poboljšati svoje razumijevanje prostora, vremena i uzročno-posljedičnih veza. S druge strane, važno je imati na umu da pretjerana izloženost nasilnim ili neprimjerenim sadržajima u animiranim filmovima može imati negativan utjecaj na djetetov emocionalni razvoj i ponašanje. Stoga je važno da roditelji i skrbnici nadziru što djeca gledaju i osiguraju im pristup kvalitetnim, obrazovnim animiranim sadržajima. U cjelini, animirani filmovi imaju složen i višestruki utjecaj na psihološki razvoj djece, pružajući im ne samo zabavu već i vrijedne lekcije i iskustva koja oblikuju njihovu osobnost i svjetonazor.

Pogled psihologa na gledanje crtanih filmova varira ovisno o dobi djeteta i njihovom razumijevanju. Evo kako se ti stavovi mogu sažeti:¹⁵

- Za djecu do 2. godine, crtani filmovi su obično mješavina boja, zvukova i slika koje im može biti zbunjujuća jer ne razumiju njihov sadržaj.
- Trogodišnjaci često promatraju likove u crtanim filmovima kao da su stvarni, živeći unutar televizora.
- U dobi od četiri godine, djeca počinju razlikovati crtane likove od stvarnih osoba.

¹⁴ Usp. Škrabalo, I., 101 godina filma u Hrvatskoj, Zagreb, 1998.

¹⁵ Usp. Utjecaj crtanih filmova na djecu, 2013. (<https://roditelji.story.hr/Odgoj/Jaslice/a2357/2210-utjecaj-crtanih-filmova-na-djecu.html>) Pristupljeno: 22. travnja 2024.

- Petogodišnjaci obično imaju poteškoća u praćenju radnje cjelokupnog crtanog filma, što postaje lakše u dobi od šest do sedam godina.
- Crtići imaju sposobnost potpuno zauzeti pažnju djece, što im obično uspijeva.
- Predškolska djeca često uče putem modeliranja ili imitacije, pa postoji rizik da će usvojiti nepoželjne sadržaje iz crtanih filmova. Stoga je važno pažljivo odabrati filmove koje nudimo djeci, jer slike iz crtanih filmova lako mogu postati dio njihove unutarnje svijesti.

Kada se analizira način komunikacije u crtanim filmovima, može se sagledati različita stajališta jer svaki crtani film ima svoj jedinstveni pristup komunikaciji. Početak analize često se temelji na samim likovima i načinu na koji međusobno komuniciraju. Ključno je promatrati jesu li njihovi dijalozi pristojni, razumljivi djeci i primjereni njihovoj dobi. U nekim crtanim filmovima, komunikacija se odvija isključivo među likovima unutar samog filma. Ovdje je fokus na dinamici između likova, njihovim reakcijama i odnosima. S druge strane, postoje crtani filmovi u kojima se likovi direktno obraćaju publici, odnosno djeci koja ih gledaju. Ovakav pristup može rezultirati većom pažnjom i koncentracijom kod djece jer imaju osjećaj da likovi izravno komuniciraju s njima. Važno je uzeti u obzir kako se ovi likovi obraćaju djeci - je li njihov govor jasan, potiče li maštu i razumijevanje, te je li prilagođen dječjem svjetonazoru i emocionalnom razvoju. Ovaj aspekt komunikacije u crtanim filmovima može imati značajan utjecaj na percepciju djece o samom crtiću i na njihovu reakciju na sadržaj.

Komunikacija u crtanim filmovima je raznolika i varira ovisno o temi filma. Na primjer, u crtićima gdje se naglašava jednostavno, prijateljsko i obiteljsko ozračje, likovi komuniciraju na način koji odražava tu atmosferu. Podržavaju se međusobno, pružajući pomoć i dijeleći radost i veselje. Analize prikaza ženskih likova u Disneyjevim crtanim filmovima često pokazuju princeze kao najčešći ženski lik.¹⁶ Ova slika princeze često prikazuje lijepu djevojku s tankim strukom, dugom kosom i krupnim očima. Takav prikaz može potaknuti djevojčice da teže izgledati poput tih princeza, što se može vidjeti u želji za haljinama ili frizurama sličnim njihovima. Istraživanja su pokazala da, unatoč tome što su često u središtu priče, princeze u stvarnosti često imaju manje dijaloga od muških likova. Psihičke osobine ovih likova obično su jednostavne - čekajući svog princa na bijelom konju i

¹⁶ Usp. Nejednakost u dječjim filmovima: Klasni sistem i ženski likovi u disneyevim crtićima (<https://www.novilist.hr/mozaik/film/nejednakost-u-djecjim-filmovima-klasni-sistem-i-zenski-likovi-u-disneyevim-crticima/>) Pristupljeno: 23. travnja 2024.

rijetko se zalažu za svoja uvjerenja. Takvi stereotipi mogu utjecati na razvoj djece, namećući određene standarde ljepote i obrasce ponašanja kroz priče o princezama. Ovaj položaj princeza u crtanim filmovima može predstavljati sociološki problem jer može oblikovati percepciju djece o vlastitom identitetu i vrijednostima.

Crtani filmovi mogu imati značajan utjecaj na pažnju i razvoj komunikacijskih vještina kod djece. Iako takav utjecaj može biti pozitivan, postoji mogućnost da se postigne i kontra efekt. Djeca koja provode satima pred televizorom ne sudjeluju u aktivnostima koje bi poticale njihov razvoj, kao što su čitanje knjiga, gledanje slika ili igre s drugom djecom. Istraživanja su pokazala da pretjerano gledanje televizije kod djece mlađe od tri godine može usporiti razvoj govora. U toj dobi, djeca se često fokusiraju na vizualne elemente crtanih filmova poput boja, svjetla i promjena glasova, dok im je teže pratiti tok radnje. Oponašajući likove koje vide na ekranu, djeca mogu poželjeti imati osobine koje junaci crtića posjeduju, što može imati negativne posljedice. Važno je pratiti reakcije djeteta dok gleda crtane filmove. Iz djetetovog smijeha, plakanja ili tjelesnih pokreta može se mnogo toga zaključiti o dojmu koji film ostavlja na njega. Iako mala djeca možda ne znaju verbalno izraziti kako se osjećaju, važno je da roditelji ili skrbnici prate te znakove i pravilno reaguju kako bi spriječili nelagodu ili stres kod djeteta. Komunikacija s djecom o sadržaju koji gledaju ključna je za razumijevanje njihovih dojmova i osjećaja. Važno je usmjeriti djecu da shvate da su mediji samo prikazi stvarnosti te da likovi i junaci iz crtića nisu stvarni, iako im se ponekad možda čine kao takvi. Ovo im pomaže razviti kritičko razmišljanje i razumijevanje razlike između fantastike i stvarnosti.¹⁷

4.3. Socijalni, emotivni i društveni razvoj djece

Televizija ima složen utjecaj na razvoj djeteta, uključujući razvoj govora, socijalni, emotivni i društveni razvoj. Televizija može imati dvojaki utjecaj na razvoj govora djeteta. S jedne strane, kvalitetni programi za djecu mogu pružiti bogatstvo jezičnih uzoraka i riječi te potaknuti razvoj vokabulara i jezičnih vještina. S druge strane, prekomjerno gledanje televizije može smanjiti vrijeme koje dijete provodi u interakciji s roditeljima i drugim odraslima, što može ograničiti prilike za aktivnu komunikaciju i prakticiranje govornih vještina.

¹⁷ Usp. Brajša, P., Pedagoška komunikologija, Razgovor, problemi i konflikti u školi. Zagreb: Školske novine, 1994.

Televizija može imati kompleksan utjecaj na socijalni razvoj djeteta. Dok neki programi mogu poticati empatiju, razumijevanje društvenih situacija i međuljudskih odnosa, prekomjerno gledanje televizije može dovesti do socijalne izolacije. Djeca koja provode previše vremena pred ekranom mogu propustiti prilike za stvaranje prijateljstava, učenje socijalnih vještina i razumijevanje suptilnih društvenih signala.

Televizija može utjecati na emocionalni razvoj djeteta kroz prikazane sadržaje i emocije likova. Kvalitetni programi mogu pružiti modele za emocionalno reguliranje i izražavanje, dok nasilni ili zastrašujući sadržaji mogu izazvati tjeskobu, strah i agresivno ponašanje. Roditelji trebaju pažljivo odabrati sadržaje koji odgovaraju emocionalnoj zrelosti njihovog djeteta i pružiti podršku u razumijevanju i obradi prikazanih emocija.

Televizija može oblikovati percepciju djeteta o svijetu i društvenim normama. Kroz prikazane likove, situacije i vrijednosti, djeca mogu internalizirati obrasce ponašanja i stavove. Međutim, važno je imati na umu da je televizija filtrirani prikaz stvarnosti te da roditelji imaju ključnu ulogu u interpretaciji sadržaja i poticanju kritičkog razmišljanja kod djece.

Dakle, televizija može biti koristan alat za obrazovanje i zabavu djece, ali je važno kontrolirati količinu i vrstu sadržaja koji dijete konzumira kako bi se osiguralo da televizija pridonosi pozitivnom razvoju djeteta.

4.4. Posljedice prekomjernog korištenja televizije/crtanog filma

Brzi razvoj tehnologije može značajno olakšati izvršavanje svakodnevnih zadataka na učinkovit i brz način. No, tehnološki napredak također može imati dubok utjecaj na ljudsko ponašanje i navike, posebno među najmlađima. Ovdje se prvenstveno misli na televiziju, no u današnje vrijeme sve tehnologije su dostupne djeci. Razvoj digitalne ere značajno utječe na psihološki i socijalni razvoj djece u ranoj i predškolskoj dobi. Iako tehnologija donosi i mnoge pozitivne aspekte, poput pristupa obrazovnom sadržaju i raznolikim interaktivnim igrama, postoji zabrinutost zbog njezinog negativnog utjecaja. Bez adekvatnog nadzora roditelja, digitalni svijet može negativno utjecati na cjelokupni razvoj i formiranje karaktera djece već u najranijoj dobi. Važno je da roditelji budu svjesni ovih potencijalnih opasnosti i da uspostave zdrav odnos prema tehnologiji u djetinjstvu svoje djece.

Igra je ključni element tjelesne aktivnosti kod djece, osobito u ranom i predškolskom uzrastu, jer se reflektira u svim njihovim aktivnostima. Kroz igru, djeca razvijaju motoričke sposobnosti te poboljšavaju brzinu, snagu, koordinaciju, ravnotežu, fleksibilnost i preciznost. Međutim, sve više vremena provedenog pred ekranom može smanjiti vrijeme koje dijete provodi u slobodnoj igri, koja je ključna za razvoj tih sposobnosti. Posljedice pretjeranog korištenja digitalnih uređaja u ovim ranim fazama života mogu biti ozbiljne. Djeca koja provode previše vremena pred ekranom mogu imati slabiju grafomotoriku, što može utjecati na razvoj finih motoričkih vještina potrebnih za pisanje. Također, mogu razviti nemir u situacijama kada nisu u mogućnosti koristiti digitalne uređaje te imati problema sa spavanjem, uključujući česta buđenja po noći, noćne more i umor tijekom dana. Pretjerano izlaganje ekranima također može dovesti do sporijeg metabolizma i problema s pretiļoću kod djece, kao i do nepravilnog držanja tijela. Osim toga, postoji rizik od oštećenja vida i sluha zbog produljenog izlaganja ekranima u ovim ranim fazama razvoja. Stoga je važno ograničiti vrijeme provedeno pred ekranom i poticati aktivnosti koje potiču fizičku aktivnost i kreativnost kod djece.¹⁸

Istraživanja su pokazala da djeca koja već u dobi manjoj od jedne godine provode više od dva sata dnevno pred ekranima, poput televizora ili drugih tehnoloških uređaja, imaju veći rizik od kašnjenja u kognitivnom razvoju. Prekomjerna i dugotrajna izloženost medijima može ograničiti razvoj mašte kod djece te uzrokovati probleme s koncentracijom i pažnjom. Digitalna tehnologija može imati ozbiljan utjecaj na razvoj mozga djeteta i na razvoj ključnih vještina poput rješavanja problema. Djeca koja previše koriste tehnološke uređaje mogu postati ovisna o njima kao sredstvu rješavanja problema umjesto da koriste vlastite kognitivne sposobnosti. Umjesto poticanja djetetove aktivne uloge u rješavanju problema, prekomjerna upotreba tehnologije može dovesti do pasivnosti i ovisnosti o uređajima. Stoga je važno ograničiti vrijeme koje djeca provode pred ekranima i poticati ih na aktivnosti koje potiču samostalno razmišljanje i kreativnost. Kod djece rane i predškolske dobi koje prekomjerno koriste digitalnu tehnologiju, primjećuju se poteškoće u samoregulaciji. Budući da ova dobna skupina još nije u potpunosti razvila sposobnost razlikovanja stvarnog od fiktivnog sadržaja, često smatraju da ono što vide na ekranu postoji i u stvarnosti. Stoga im je virtualna stvarnost često privlačnija i zabavnija od stvarnog svijeta. Kroz medije se oblikuje njihova percepcija o

¹⁸ Usp. Braswell, J., Rine, R., Evidence that vestibular hypofunction affects reading acuity in children. *International Journal of Pédiatrie Otorhinolarjngologji*, br. 70, 1957-1965., 2006.

sebi, a vrijeme provedeno pred ekranom ograničava kvalitetnu interakciju s obitelji i prijateljima.

Povećana upotreba tehnologije može ograničiti razvoj dječjih društvenih vještina, što može rezultirati povučenošću, sramežljivošću ili anksioznošću u društvenim situacijama. Djeca koja previše koriste digitalne uređaje možda neće znati kako se uključiti u razgovore s drugom djecom ili odraslima. Razvoj društvenih vještina zahtijeva praksu i interakciju, a djeca koja su često izložena digitalnoj tehnologiji mogu imati manje prilika za takvo iskustvo. Što se tiče odnosa, djeca pod utjecajem digitalnih medija mogu razviti naviku da budu sama i možda izgube interes za druženjem s roditeljima i prijateljima izvan virtualnog svijeta. Ovo može dovesti do smanjenja kvalitete odnosa s obitelji i prijateljima te smanjenja emocionalne povezanosti.

4.5. Osnovne karakteristike urednog i usporenog razvoja

Razvoj jezičnih i govornih vještina djeteta odvija se postepeno i može varirati u različitim fazama djetetovog života. Evo pregleda glavnih karakteristika urednog jezično-govornog razvoja i simptoma usporenog razvoja u različitim dobima:¹⁹

1-2 godine:

- Izgovara sve više riječi, postavljajući pitanja s 1-2 riječi i spajajući barem 2 riječi zajedno.
- Može pokazati i imenovati svakodnevne predmete.
- Ponavlja riječi koje čuje i koristi negacije poput "nema" ili "ne".
- Simptomi usporenog razvoja uključuju nedostatak razumijevanja "pa-pa" ili gesta, kao i ograničen broj izgovorenih riječi i nedostatak kombiniranja riječi u rečenice.

2-3 godine:

- Dijete koristi rečenice sastavljene od 2-3 riječi, postavlja jednostavna pitanja i odgovara na njih.
- Počinje koristiti prošlo i buduće vrijeme i može imenovati slike u slikovnicama.

¹⁹ Usp. Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M., Kako dijete govori. Zagreb: Planet zoe d.o.o., 2010.

- Simptomi usporenog razvoja uključuju nerazumljiv govor, nedostatak korištenja jednostavnih rečenica i nevolju s pažnjom tijekom pričanja priča.

3-4 godine:

- Koristi rečenice od barem 3-4 riječi, povezano govoreći o prošlim događajima i komentirajući ih.
- Može izvršiti uputu koja uključuje tri radnje i sudjelovati u igri uloga.
- Simptomi usporenog razvoja uključuju siromašan rječnik, nerazumljiv govor i nedostatak interakcije s vršnjacima.

4-5 godina:

- Govori gramatički ispravno, koristi rečenice od 4-6 riječi i komunicira glatko s drugom djecom i odraslima.
- Simptomi usporenog razvoja uključuju izostavljanje glasova, neadekvatno razumijevanje riječi i nedostatak interesa za knjige i priče.

5-6 godina:

- Govori pravilno i koristi složene rečenice te prepoznaje geometrijske oblike.
- Simptomi usporenog razvoja uključuju prisutnost pogrešaka u izgovoru i gramatičkim strukturama te nedostatak zanimanja za slova i brojke.

6-7 godina:

- Dijete lako koristi složene rečenične strukture i usvaja apstraktne pojmove.
- Simptomi usporenog razvoja uključuju siromašan rječnik, nedostatak razumijevanja apstraktnih pojmova i teškoće s pamćenjem.

4.6. Pozitivni učinci

Televizija može imati pozitivan utjecaj na razvoj djeteta ako se odabiru kvalitetni sadržaji primjereni dobi. Roditelji imaju ključnu ulogu u doziranju i nadzoru onoga što dijete gleda te mogu poticati interaktivno gledanje. Kroz televiziju, djeca mogu učiti nove pojmove, razvijati interes za različite teme i upoznavati različite kulture i jezike. Stručnjaci su

primijetili da određeni televizijski programi koriste poticajne govorno-jezične modele, prilagođene djeci. Ovi programi, poput „Ulica Sezam“ ili „Teletabisi“, koriste govor usmjeren na dijete kako bi komunicirali s mladom publikom. Glumci u emisijama koriste sporiji govor, ponavljaju riječi i koriste se jezikom koji je djeci poznat i razumljiv. Ovi pristupi mogu potaknuti razvoj jezičnih vještina kod djece.²⁰

Također, televizija može obogatiti dječju igru. Djeca često koriste likove iz crtanih filmova kao inspiraciju za svoje igre, što može potaknuti socijalizaciju i stvaranje prijateljstava. Kroz zajedničko gledanje istih programa, djeca u vrtiću mogu razvijati komunikacijske vještine i pamćenje te istraživati različite teme i situacije. Nadalje, televizija može djeci pružiti uvid u različite kulture, tradicije i jezike. Emisije poput spomenutih omogućuju interakciju s djecom diljem svijeta, potičući razumijevanje i uvažavanje različitosti. Kroz televiziju, djeca mogu započeti svoj put u učenju stranih jezika i upoznavanju drugih kultura, čime se širi njihov vidik i razumijevanje svijeta oko njih. Osim navedenih pozitivnih učinaka, televizija može imati i druge korisne aspekte u djetetovom razvoju:

- Edukativni sadržaji: Kvalitetni televizijski programi za djecu mogu biti izvor edukativnih informacija. Programi poput dokumentarnih filmova ili obrazovnih emisija mogu potaknuti dječju znatiželju i podučiti ih o različitim temama poput prirode, znanosti, povijesti i kulture.
- Razvoj kreativnosti: Neki televizijski programi, poput onih koji potiču crtanje ili rukotvorine, mogu potaknuti djetetovu kreativnost i maštovitost. Gledanje umjetničkih emisija ili crtaćih filmova može inspirirati djecu da eksperimentiraju s različitim oblicima izražavanja.
- Podizanje svijesti: Televizija može djeci pružiti uvid u društvene probleme, važne događaje i različite perspektive. Kroz gledanje vijesti ili dokumentarnih filmova, djeca mogu razviti razumijevanje svijeta oko sebe i postati svjesnija društvena bića.
- Razvoj jezičnih vještina: Gledanje televizijskih programa na stranim jezicima može pomoći u razvoju jezičnih vještina i poticanju interesa za učenje novih

²⁰ Usp. Apel, K., Masterson, J. J., Jezik i govor od rođenja do 6. godine. Zagreb: Ostvarenje, 2004.

jezika. Djeca mogu slušati različite naglaske i akcente te poboljšati svoje razumijevanje i izgovor.

- Razvoj emocionalne inteligencije: Kvalitetni televizijski programi mogu sadržavati priče i likove koji potiču empatiju, razumijevanje i upravljanje emocijama. Gledanje situacija s likovima koji se suočavaju s različitim emocijama može pomoći djeci da bolje razumiju vlastite osjećaje i osjećaje drugih.

ZAKLJUČAK

Razvoj govora kod djece predškolske dobi predstavlja ključni segment u formiranju njihovih komunikacijskih vještina i socijalne interakcije. U ovom istraživanju istaknut je utjecaj crtanih filmova na taj važan aspekt dječjeg razvoja, posebno u kontekstu jezika i govora i komunikacije. Dakle, crtani filmovi mogu imati pozitivan utjecaj na razvoj govora kod djece predškolske dobi. Vizualni i auditivni stimulansi koje pružaju crtani filmovi mogu potaknuti razvoj jezičnih sposobnosti, uključujući bogatstvo riječi, gramatičku strukturu i razumijevanje jezičnih obrazaca. Drugo, crtani filmovi mogu poslužiti kao korisno sredstvo za učenje jezika i komunikacije. Kroz praćenje priča, likova i situacija u crtanim filmovima, djeca mogu proširiti svoj vokabular, naučiti nove izraze i razumjeti složene jezične koncepte na interaktivan i zabavan način.

Međutim, važno je napomenuti i potencijalne negativne učinke prekomjernog gledanja crtanih filmova na razvoj govora djece. Pretjerana izloženost digitalnim medijima može dovesti do smanjenja verbalne komunikacije u stvarnom svijetu, ograničavanja socijalne interakcije i nedostatka prilika za razvoj govornih vještina u stvarnom okruženju. Stoga, zaključuje se da je važno pravilno dozirati vrijeme provedeno pred zaslonom te odabrati kvalitetne i edukativne sadržaje koji potiču razvoj govora i jezičnih vještina kod djece predškolske dobi. Roditelji, odgajatelji i edukatori imaju ključnu ulogu u usmjeravanju dječje medijske konzumacije i osiguravanju da gledanje crtanih filmova bude korisno i poticajno iskustvo za razvoj djeteta. Kroz balansiranje između digitalnih i stvarnih iskustava, možemo osigurati optimalan razvoj jezičnih sposobnosti i komunikacijskih vještina kod djece predškolske dobi.

LITERATURA

1. Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Crevar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M., Kako dijete govori. Zagreb: Planet zoe d.o.o., 2010.
2. Apel, K., Masterson, J. J., Jezik i govor od rođenja do 6. godine. Zagreb: Ostvarenje, 2004.
3. Bakić-Tomić, Lj., Predavanje-Obrazovna komunikologija 1 i 2, Zagreb, 2012.
4. Boyes, C., Jezik tijela, Zagreb: Kigen, 2009.
5. Brajša, P., Pedagoška komunikologija, Razgovor, problemi i konflikti u školi. Zagreb: Školske novine, 1994.
6. Braswell, J., Rine, R., Evidence that vestibular hypofunction affects reading acuity in children. International Journal of Otorhinolaryngology, br. 70, 1957-1965., 2006.
7. Čerepinko, D., Komunikologija: Kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa, Veleučilište u Varaždinu, Varaždin, 2011.
8. Hrupelj, D. J., Miljković, D., Lugomer Armano, G., Lijepo je biti roditelj. Priručnik za roditelje i djecu. Zagreb: Creativa, 2000.
9. Nikolić, S., Svijet dječje psihe. Zagreb: Prosvjeta, 1996.
10. Peteh, M. Zlatno doba brojalice. Zagreb: Alinea, 2007.
11. Rijavec M. i Miljković D., Pozitivna psihologija na poslu. Zagreb: IEP., 2009.
12. Smiljanić, V., Razvojna psihologija. Beograd: Društvo psihologa SR Srbije, 1979.
13. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M., Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. Zagreb: Golden marketing, 2004.
14. Škrabalo, I., 101 godina filma u Hrvatskoj, Zagreb, 1998.

Internetski izvori

1. Erasmus +, Komunikacijske vještine“ (<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/415eee41-a094-4737-914e-4c2f6bcacf507/KOMUNIKACIJSKE%20VJE%C5%A0TINE%20final.pdf>)
Pristupljeno: 15. travnja 2024.

2. Morrison, G., Woika, M.J., i Breffni, L.O.R.R.A.I.N.E (2009). Early childhood education. Ohio: Charles Merrill.
(<https://www.pearsonhighered.com/assets/preface/0/1/3/5/0135241510.pdf>)
Pristupljeno: 19. travnja 2024.
3. Nejednakost u dječjim filmovima: Klasni sistem i ženski likovi u disneyevim crtićima (<https://www.novolist.hr/mozaik/film/nejednakost-u-djecim-filmovima-klasni-sistem-i-zenski-likovi-u-disneyevim-crticima/>) Pristupljeno: 23. travnja 2024.
4. Utjecaj crtanih filmova na djecu, 2013.
(<https://roditelji.story.hr/Odgoj/Jaslice/a2357/2210-utjecaj-crtanih-filmova-na-djecu.html>) Pristupljeno: 22. travnja 2024.

SAŽETAK

Ovaj rad istražuje utjecaj crtanog filma na razvoj govora djece predškolske dobi, fokusirajući se na jezik i govor kao i na komunikaciju - verbalnu i neverbalnu. Analizirajući dostupne podatke i teorijske pristupe crtani filmovi mogu imati pozitivan utjecaj na razvoj jezičnih sposobnosti djece, potičući bogatstvo riječi, gramatičku strukturu i razumijevanje jezičnih obrazaca. Međutim, prekomjerna izloženost digitalnim medijima može imati negativne posljedice na razvoj govora, uključujući smanjenje verbalne komunikacije u stvarnom svijetu i nedostatak prilika za razvoj govornih vještina. Stoga je važno pravilno dozirati vrijeme provedeno pred zaslonom te odabrati kvalitetne i edukativne sadržaje koji potiču razvoj jezika i komunikacijskih vještina kod djece predškolske dobi. Roditelji, odgajatelji i edukatori imaju ključnu ulogu u usmjeravanju dječje medijske konzumacije kako bi osigurali optimalan razvoj jezičnih sposobnosti i komunikacijskih vještina kod djece u ranom djetinjstvu.

Ključne riječi: razvoj govora, djeca, predškolska dob, komunikacija

SUMMARY

This paper explores the influence of animated films on the language development of preschool children, focusing on language and speech, as well as verbal and nonverbal communication. By analyzing available data and theoretical approaches, it is concluded that animated films can have a positive impact on children's language skills, promoting vocabulary richness, grammatical structure, and understanding of linguistic patterns. However, excessive exposure to digital media can have negative consequences on speech development, including reduced verbal communication in the real world and a lack of opportunities for developing speaking skills. Therefore, it is important to properly regulate screen time and select quality and educational content that promotes the development of language and communication skills in preschool children. Parents, caregivers, and educators play a crucial role in guiding children's media consumption to ensure optimal development of language abilities and communication skills in early childhood.

Keywords: speech development, children, preschool age, communication

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)**

Student/ica: ANA SPAJIĆ

Naslov rada: UTJECAJ CRTANIH FILMOVA NA
RAZVOJ GOVORA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Znanstveno područje i polje: _____

Vrsta rada: završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
prof. dr. sc. Kovačević Sanja

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
dr. sc. Tea Tereza Vidović Schreiber
dr. sc. Jasna Barbir
dr. sc. Sanja Kovačević

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22)).

Split, 12.07.2024.

Potpis studenta/studentice: Ana Spajić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Ana Spajić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Ranog i predškolskog odgoja izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 12.07.2024.

Potpis

